

**Hermann Kantorowicz**

# **Boj za pravno znanost**

*Urednik*  
dr. Aleš Novak

**LEXPERA®**

**GV**  
ZALOŽBA

# Predgovor

Na začetek dvajsetega stoletja lahko v svetu prava gledamo kot na točko preloma. Sen kodifikacijskega gibanja je bil izsanjan – nemški civilni zakonik je sklenil niz velikih kodifikacij, ki je pred dobrim stoletjem temeljito preoblikoval krajino prava. Ideali tega gibanja – predstava, da lahko zakonodajalčeva stvaritev ponudi ne le celovit in sistematičen, temveč tudi popoln odgovor na družbene izzive – so začeli izgubljati svojo privlačno moč, ko se je v konkretnih sodnih postopkih vse bolj razkrival razkorak med razglašeni ideali in resničnostjo.

Podobno kot potres naznanijo komaj zaznavni tresljaji, se je tudi začetek konca kodifikacijske ideologije (kot slepe vere v njene ideale) napovedal z drobnimi pomisleki, dvomi in spraševanji, ki so bili posejani po različnih člankih, razpravah in monografijah. Vendar obrobne opombe ostajajo bežni pomisleki, ob katerih se za trenutek ustavimo, in se nato znova prepustimo prevladujočemu duhu časa. Šest let po vstopu v novo stoletje pa je izjemen avtor spisal drobno knjižico, ki je spremenila vse.

*Boj za pravno znanost*, ki je luč sveta ugledal šest let po vstopu v novo stoletje, je znal in zmožel razpršene pomisleke združiti v zaokrožen pogled – ali bolje *kritiko* – prevladujočega razumevanja prava in pravnega razlogovanja ter pravilno predvideti duha prihajajočega časa. To je čas, ki zavrača okostenelost kodifikacij, dvo-

mi o dedukcijski moči razuma, sumničavo ocenjuje domnevno vsemogočnost logike in veruje v stvarniško moč pravne znanosti in zlasti sodnika. Kantorowiczев pamflet pa ni le obtožba preživetega – čeprav še kako vplivnega – razumevanja prava, temveč tudi poziv k aktivnemu oblikovanju nove pravne epohe, v kateri bi prvenstvo priznali posameznikovi volji, in ne razumu, v kateri bi se pogumno spoprijeli z nepopravljivo nedoločnostjo jezika in v kateri bi zakonodajalec svojo moč delil s sodnikom. In, navsezadnje, v kateri bi priznali, da je končni stvarnik prava posameznik.

Kantorowiczев *Boj za pravno znanost* so čez noč poznali vsi.

Njegov vpliv je bil izjemen in ni pretirano trditi, da je kratki spis pomembno oblikoval podobo pravne znanosti dvajsetega stoletja.

Naš prevod, prvi v slovenskem jeziku, ne bi mogel nastati brez vsestranske podpore urednika zbirke *Pravna obzorja*, akad. prof. dr. Marijana Pavčnika. Zahvala gre tudi Veri Lamut, ki je znova uspešno premagala vse zagate in izzive težavnega izvirnika in dosegla, da Kantorowiczевo besedilo zaživi tudi v slovenščini. Knjiga je nastajala pod skrbnim lektorskim očesom Mateje Pogačar.

Aleš Novak

## Opomba k prevodu

Prevod Kantorowiczevega besedila je težje opravilo, kot bi se zdelo na prvi pogled. Kratki spis je zastavljen izrazito polemično, tako da se v njem mešajo različni registri – jezik znanosti se prepleta z jezikom ulice, hladne znanstvene ocene z udarnimi frazami tedanjega jezika.

Besedilo v izvirniku seveda nima opomb – je borbeni spis, ki skuša navdušiti, in ne pretehtana znanstvena razprava. Vseeno pa sem presodil, da je prevod na nekaj mestih treba opremiti z opombami. K tej odločitvi sta me vodili dve okoliščini. Prva je časovna oddaljenost, zaradi katere je Kantorowiczevo sklicevanje na kak njemu bližnji dogodek za današnjega bralca težje razumljivo. Druga okoliščina je uporaba specifičnih izrazov in besednih zvez – latinskih maksim, ki so sodobnemu bralcu žal prepogosto tuje, in skovank, ki so bile pred sto leti udomačene, danes pa so skoraj pozabljene.

Pri opremljanju z opombami sem skušal biti kar se da zadržan, da bi čim bolj ohranil neposrednost, s katero je Kantorowicz nagovarjal svoje bralce.

Avtor se je pri pisanju svojega udarnega spisa odrekel obširnemu sklicevanju na to, »kar so somišljeniki že napisali«, zato je besedilo opremil z Dodatkom in v njem zbral pisanja, v katerih so »prijatelji našega gibanja« že začeli ubirati tisto pot, ki jo s tolikšnim poletom opisuje tudi sam. Moderne izdaje ta seznam pogosto izpuščajo,

vendar se mi je zaradi zaokroženosti prevedenega dela, pa tudi zato, da bi olajšal morebitno nadaljnje raziskovanje tega nadvse zanimivega gibanja, zdelo primerno, da v slovenski prevod vključim tudi ta del izvirnika.

Aleš Novak

# Vsebina

<b>Predgovor</b> .....	5
<b>Opomba k prevodu</b> .....	7
<b>TVEGAN KOPERNIKANSKI OBRAT</b>	
<b>Kantorowiczev Boj za pravno znanost</b>	
<b>in svobodnopravno gibanje</b>	
<i>Aleš Novak</i> .....	11
<b>PROLEGOMENA</b> .....	13
1. Kopernikanski obrat .....	13
2. Komet na nebu prava .....	14
3. Upor .....	15
4. Program gibanja: spoznanje, svoboda, posameznik .....	18
<b>TEZA</b> .....	20
1. Ovržba .....	20
2. »Pravni pozitivizem« .....	21
3. Popolnost prava .....	22
4. Pojemovna jurisprudenca .....	24
<b>ANTITEZA</b> .....	28
1. <i>Negatio</i> .....	28
2. Ahilova peta pravnih praznin .....	30
3. Radbruchov trikotnik .....	32
4. Stvarniška vloga sodnika .....	33

5. Razlaga kot »rekonstrukcija misli, ki je v zakonu«? .....	35
5.1. Kritika razlagalnih metod .....	35
5.2. Nemoč logičnega mišljenja in »maska konstrukcije« .....	37
6. Pomen samospoznanja .....	38
7. Podoba človeka .....	39
8. Voluntarizem .....	41
9. Človek v središču prava .....	43
(Je) SINTEZA (mogoča)? .....	47
Literatura .....	52
 <b>BOJ ZA PRAVNO ZNANOST</b>	
<i>Hermann Kantorowicz (Gnaeus Flavius)</i> .....	61
Predgovor .....	63
Uvod .....	65
Novo pojmovanje .....	68
Sklep .....	109
Dodatek .....	111
 <b>Imensko kazalo</b> .....	113
 <b>Stvarno kazalo</b> .....	117
 <b>Recenziji</b> .....	121

**TVEGAN KOPERNIKANSKI OBRAT**  
**Kantorowiczev Boj za pravno znanost**  
**in svobodnopravno gibanje**

*Aleš Novak*



# PROLEGOMENA

## 1. Kopernikanski obrat

Eno temeljnih izhodišč uporabe in preučevanja prava je bilo dolga stoletja prepričanje, da je pravo dano. Naravnopravniki so učili, da je pravo od človeka neodvisna večna in nespremenljiva objektivna danost, ki jo mora človek odkriti, podobno kot odkrije naravne zakone fizike. Ko so na oder prava stopili pravni pozitivisti, so to temeljno shemo, ki uporabljanje in ustvarjanje prava razpenja med vnaprej dani objekt in spoznavajoči subjekt, le nekoliko prilagodili: ustavodajalec in zakonodajalec pravo res ustvarjata, vsi drugi pravni naslovljenci – od sodnika do kupca na tržnici – pa morajo spoznati predmet, ki na objektivni način obstaja zunaj njih. Kant je dobro stoletje pred izidom drobne knjižice z naslovom *Boj za pravno znanost* začel učiti, da predmeti našega spoznavanja niso dani vnaprej, temveč jih vzpostavlja šele naše spoznavanje. Brez posameznika, ki jih misli, predmetov ni. V obstoj jih prikličje šele naše spoznanje. Subjekt ni tisti, ki odkriva in spoznava objekt, subjekt je tisti, ki ga s svojo spoznavajočo močjo prikličje v obstoj. Obris Kantorowiczevega razumevanja prava, ki se nam razkrivajo v njegovem kratkem, v nemškem izvirniku nepolnih petdeset strani dolgem besedilu, nas pozivajo,

da napravimo podobno korenit kopernikanski obrat v svetu prava. Prava ne ustvarja država in sodb ne narekuje zakon. Iz dvoumnih drobcev prava, ki jih ustvari zakonodajalec, pravo ustvari šele spoznavni akt naslovljenca. Pravo ni dano vnaprej, ustvari ga subjekt. Epicenter vsega pravnega postane človek ... Zdi se, da gre za čisto utopijo, a pred dobrim stoletjem je skupina pravnikov poskusila izsanjati prav takšen sen.

Vse pa se je začelo z drobno knjižico.

## 2. Komet na nebu prava

*Habent sua fata libelli.* Za redka dela je starodavna misel o nepredvidljivi usodi knjig bolj pomenljiva kot za drobno knjižico, ki je leta 1906 izšla pod naslovom *Boj za pravno znanost (Die Kampf um die Rechtswissenschaft)*. Kratko besedilo je sprožilo pravi vrtinec kritik in polemik, spodbudilo vznik svobodnopravnega gibanja, ki je preoblikovalo krajino zahodne pravne misli, in nato utonilo v nezasluženo pozabo. A morda je ta ocena preostra. *Boj za pravno znanost* ni eno od tistih sonc, ki trajno osvetljujejo nebo pravne teorije, prav tako ni ena od zvezd, katerih pridušena svetloba nas vodi v temnih nočeh iskanja prave poti. Zagotovo pa je komet, ki se je nenadoma pojavil na svodu pravne teorije, oslepljujoče razsvetlil nebo, nam razkril tisto, kar nam je bilo dotlej skrito, in nato izginil. Za njim morda ne bi ostalo veliko, če se ne bi tisto, kar nam je s svojim žarom odkril, trajno vtisnilo v zavest moderne teorije prava. Postalo je